

A statikus, nyugvó többség

BESZÁMOLÓ
AZ ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK
TÖRTÉNETI LEVÉLTÁRA 2006. ÉVI
MŰKÖDÉSÉRŐL

Budapest, 2007

TARTALOMJEGYZÉK

A statikus, nyugvó többség	3
I. A Történeti Levéltár szervezete, működése	19
II. Iratátadások és iratátvételek	22
III. Az állampolgári ügyek intézése	24
IV. A tudományos kutatók fogadása	27
V. A levéltári feldolgozó munka	29
VI. A tudományos feldolgozó munka	33
VII. Gazdálkodás	35
A Történeti Levéltár munkatársainak válogatott publikációs jegyzéke, 2006	38
A Történeti Levéltár kiadványai	44

A statikus, nyugvó többség

„A tömegindulatok legfőbb politikai jelentősége abban van, hogy egy olyan helyzetben, amikor valamilyen politikai akció mögött nem áll nyugalmi állapotban a szóban lévő közösség többsége, a számbeli hátrányt a fizika és a haditudomány ősi szabályai szerint mozgással és gyorsasággal, tömegeinek mozgásbahozatalával egyenlítőse ki. A megélőződött, mozgásba jött tömegindulatoknak az a természete, hogy többséget mutatnak és erőt jelentenek ott is, ahol a nyugvó szám többsége nincs mellettük. ... Az ország statikus, nyugvó többsége – kissé túl statikus és túl nyugvó módon – a demokratikus uralom mellett áll.”

(Bibó István)

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (továbbiakban Történeti Levéltár, ÁBTL) megalakulása óta készített éves beszámolóit minden esetben egy olyan előszó nyitotta, amely kitért arra, hogy funkcionális működését – a jogszabályi kereteken túlmenően – milyen mozzanatok befolyásolták. Így lett első beszámolónk fantázia-címe „a csonka év” (2003), ezt követte „az átépítés éve” (2004), legutóbb pedig – a 2005. évre vonatkozóan – az „ügynöklisták évadja”. Ezen gyakorlatot folytatva szól a 2006. évi levéltári beszámoló előszava – Bibó Istvántól kölcsönzött formulával – a *statikus, nyugvó többség* különböző formaváltozatairól. Talán meghökkentő lehet ezt állítani a magunk mögött tudott évről, midőn – a közélet mindennapjait tekintve – nemhogy „fecsegett a felszín”, de konfliktusok sorával gerjesztetten volt harsány és turbulens. Mindez – részben közvetlenül, részben áttételesen – a Történeti Levéltár működését is érintette. Ezzel együtt – vagy talán éppen ennek ellenére – mondható: a Levéltár a skandalumokkal teli, s időnként hisztérikus miliőben is eredményesen végezte a társadalom „nyugvó többségének” szolgálatát. A két tematika, amiről az alábbiakban szólnunk kell:

a) az 1956. évi magyarországi forradalom és szabadságharc félévszázados jubileumára való emlékezés, illetve

b) a közkeletűen „ügynökkérdésnek” nevezett közéleti ballaszt.

A két kérdésnek létezik tárgyi érintkezési pontja is – erről alább szólok –, most azonban csak általánosítható közös nevezőjüket említem: közéleti szinten mindkettő „a múlt perléséről” szól. Ez műfajilag (is) messzemenően különbö-

zik a szóban forgó tárgykörök szűkebb értelemben vett historikusai analízisétől, de létjogosultsága vitathatatlan, mivel a múlt – mind egyéni, mind közösségi síkon – mindenkié. De lássuk most egyenként az említett tárgyköröket, illetve ezek azon metszetét, amelyen belül a Történeti Levéltár feladataiból eredően „illetékesnek” mondhatta magát a beszámoló évében.

a) Az 1956. évi magyarországi forradalom és szabadságharc félévszázados jubileumára való emlékezés több vonatkozásban is kiemelten érintette a Történeti Levéltár 2006. évi tevékenységét. Miután az említett tárgykörben az ország szinte minden településére, illetve a legtöbb korabeli forradalmi szerveződésre vonatkozóan bőséges forrásanyag lelhető fel irataink között, a korábbi éveket is meghaladó volt a kutatói érdeklődés. A naponkénti és az éves (összesített) kutatói látogatottság éppúgy felülmúlta a megelőző éveket, amiképpen az iratokról készített/kiadott fénymásolatok száma is. Nem kevésbé volt keresett a Történeti Levéltárnak az 1956. őszi eseményekről őrzött gazdag fényképgyűjteménye, amelyből – a kutatókon túlmenően – számos évfordulós kiállításra kértek szolgáltatást.

A Történeti Levéltár maga is több rendezvénnyel, kiállítással, illetve kiadvánnyal emlékezett az 1956. évi magyar forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára. 2006. május 2-án tudományos konferenciát rendezett „*A politikai helyzet és az állambiztonsági szervek Magyarországon 1956-ban*” címmel. Ehhez kapcsolódóan látott napvilágot „*A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953–1956*” kiadványsorozat (záró) III. kötete az 1955–1956-os évekről, azt dokumentálva, hogy miként kezdett szétzilálódni a párt-diktatúra legfőbb hatalmi támaszaként számon tartott korabeli politikai rendőrség, az Államvédelmi Hatóság is. Ugyancsak az évfordulóra emlékezett a Történeti Levéltár az általa őrzött képekből Müller Rolf és Sümegi György összeállításában megjelentetett „*Fényképek 1956*” c. fotóalbummal, valamint az „*Élünk! Ifjúság – Forradalom – Megtorlás*” c. fénykép és dokumentum-kiállítással. Ez a székházbeli kiállítás 2006. szeptember-október folyamán a Debreceni Egyetemen volt látható, az ot-tani '56-os emlékülés programjához kapcsolódóan.

Társrendezőként volt részese a Történeti Levéltár az 1956-os Magyar Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutató Intézetével közösen

szervezett, „Az 1956-os forradalom visszhangja a szovjet tömb országaiban” c. nemzetközi konferenciának. A 2006. szeptember 22–23-án zajlott kétnapos szakmai program védnöke és megnyitója Szili Katalin, az Országgyűlés elnöke volt; a hazai előadók mellett Csehországból, Kínából, Lengyelországból, Romániából, Szerbiából, Szlovákiából, Ukrajnából, valamint Oroszországból és az Amerikai Egyesült Államokból érkezett történészek, archiváriusok vettek részt. Ezen rendezvényhez illeszkedett, s volt látogatható október közepéig a Kiscelli Múzeumban a „Címeres forradalom” c. kiállításunk, amely utána – Pécs város évfordulós rendezvényeihez kapcsolódva – az év végéig a Pécsi Várostörténeti Múzeumba került.

Az eddig felsoroltak mellett a Történeti Levéltár több külföldi, illetve külhoni magyar intézménnyel működött együtt, ott szervezett kiállítások, konferenciák megrendezésében. Ezek közül a fontosabbakat említve: a Miskolci Galéria, a Budapesti Történeti Múzeum, a Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága, az Erdélyi Múzeum Egyesület és a Kolozsvár-Társaság (konferencia, kiállítás), a bécsi Collegium Hungaricum (kiállítás), a berlini Freie Universität, Osteuropa Zentrum (könyv- és fotókiállítás).

A Levéltár több munkatársa volt előadó 2006 októberében a Magyar Tudományos Akadémia budapesti „központi” konferenciáján, továbbá a Varsóban, Moszkvában, Szentpétervárott, Ottawában, Helsinkiben rendezett ’56-os emléküléseken. Csak a városok nevét említve soroljuk a honi megemlékezéseken való közreműködéseinket előadásokkal, vagy további időszaki kiállításokkal: Baja, Békéscsaba, Debrecen, Kaposvár, Leányfalu, Miskolc, Nyíregyháza, Pápa, Pécs, Salgótarján, Sopron, Szekszárd, Szeged, Szombathely, Vác. Az érintett helyekről történt visszajelzések és – múzeumok esetében feladatszerű – látogató-regisztráció alapján az ország különböző pontjain a felsorolt kiállításokon több mint 10 000 érdeklődő fordult meg.

Sietek hozzátenni: nem a Történeti Levéltár kurátorsága, közreműködése révén rendezett ’56-os kiállítások, szakmai vagy társadalmi rendezvények voltak a leglátogatottabbak. De a tízezres honpolgári szám már önmagában is azon „statikus, nyugvó többség”, akik az ilyen alkalmak íratlan konvenciói-

nak megfelelően voltak részesei a forradalomra való emlékezésnek. Mennyi lehetett a számuk, ha hozzávesszük az összes többi – tiszteességgel és empátiával megtartott – különböző jellegű rendezvényeket az ország minden településén? Ezen statikus, nyugvó többséghez képest elenyésző kisebbséget képviseltek a forradalom évfordulóját méltatlan célokra használni próbálók. A fentebb említett empátia ügyében van egy további – egyszerre szakmai és közéleti – vetülete is az 1956-os forradalom és szabadságharc fél évszázados évfordulóján tartott rendezvényeknek, illetve az ezen alkalomból (eddig) megjelent kiadványoknak. Leginkább épp a Történeti Levéltárban végzett – s megszakítás nélkül folyó – kutatások hozadékaként az is tudható a forradalomban szerepet vállalókról, hogy ki volt közülük már az események idején is hálózati személy, azaz a korabeli politikai rendőrség – biztonsággal azonosítható – besúgója. (Vagy ki lett azzá közülük, a kádári megtorlás–restauráció időszakában.) Ehhez képest akkor sem állították pellengérré a forradalom „szeplős múltú” résztvevőit, ha az a források alapján már bizonyossággal a történeti narratíva részét képezhetné. Épp a kerek évforduló miatt gondolom tolerálhatónak, hogy az „elhallgatásokkal” – egyelőre – megrövidítették a fél évszázaddal ezelőtti forrongó ősz megismerhetőségének teljességét, miáltal a „visszamenőleges ügynöközés” alig tematizálódott a különböző műfajú jubileumi rendezvényeken.

Az ötvenedik évforduló legérdemlegesebb hozadékának éppen az tekinthető, hogy immár alapkutatásokkal alátámasztottan evidencia: *1956 forradalma a magyar társadalom legkiemelkedőbb huszadik századi kollektív nemzeti teljesítménye* – a korábbi Budapest-centrikus leírásokhoz képest – *az egész országra kiterjedően*. (Sőt, a feltáró munka jóvoltából mindinkább ide sorolhatjuk a Kárpát-medence határokra túlra került magyar nemzetrészeit is.) Azok számára, akik a tárgyi információk befogadására is nyitottak, olyan mennyiségű új ismeret került napvilágra – elsősorban a „vidéki Magyarország” és a határon túliak szabadságküzdelmét illetően –, ami érdemlegesen gazdagítja 1956 őszének forradalmi tablóját. A levéltári kutatásokon nyugvó feltárásokkal és azok közreadásával a historikusok és levéltárosok „céhe” kellő mennyiségű muníciót szolgáltatott ahhoz, hogy a szélesebb értelemben vett történelmi közgondolkodás alakítói-közvetítői ebből meríthessenek.

b) Az „ügynökkérdés” közéleti ballasztja. Az információs kárpótlást, a közpolitika új reprezentánsainak lusztrációját, illetve a közelmúlt megismerhetőségének kérdéskörét egymásra (is) reflektáltatni igyekvő jogszabályi rendelkezések ellentmondásai in statu nascendi programozták a rendezni kívánt tárgykörökbe a végrehajtás – a végrehajthatóság – ellentmondásait is. Az eltelt idő okán – aminek az első felét az érdemi rendezéstől való ódzkodás töltötte ki –, így vált ezen kérdéskör átmenetinek gondolt *rendszerültési deficitből* egyre inkább tartósulni látszó *demokrácia deficit*té. Ezen állapot létrejöttében szerepet játszott az ún. közszereplők körének meghatározását illető politikai huzavonával átszőtt kodifikációs zavarodottság és – ennek részeként – az egykori hálózati személyek nyilvánosságra hozhatóságának mindmáig meglévő tisztázatlansága. A Történeti Levéltár – saját kompetenciája keretében – visszatérően felhívta a törvényalkotó figyelmét több, a jogszabályokból fakadó ellenmondásra, inkonzisztenciára a 2003. évi III. törvény megszületése nyomán¹, s hasonlóképpen jelezte az akuttá váló problémák rendezésének szükségességét azt követően is, miután az Alkotmánybíróság alkotmányba ütköznek nyilvánította és visszautalta az Országgyűlésnek a törvény módosítását célzó, az Országgyűlés 2005. évi május 30-i ülésnapján elfogadott törvény több rendelkezését².

A kérdéskör rendezetlensége egyfelől közéleti személyiségek ügynökmúltjának egymás utáni nyilvánosságra kerülésével, másfelől a máig tisztázatlan eredetű, ún. „ügynöklistán” médiabeli megjelenése nyomán vált nyilvánvalóvá. (E helyütt szükséges ismételtlen emlékeztetni arra, hogy miközben törvényi felhatalmazással a Történeti Levéltár rendelkezik az egykori hálózati személyek azonosításához szükséges legtöbb információval, a közreadott különböző „ügynöklistán” keletkeztetői és „szerzői jogának” birtokosai – a Levéltáron kívül – másutt keresendők.) Az egyes ügynökleplezések logikus következményei voltak a Levéltárba került iratok kutathatóvá válásának. A kétes hitelességű „ügynöklistán” viszont a közélet ezen szeletét érintő skandalum-potenciált gerjesztették. Az indítékaiban különböző fejlemények-

- 1 Lásd erről Kónyané Kutrucz Katalin: A törvényi szabályozás változásai és annak következményei. In: Beszámoló az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára első, csonka évének tevékenységéről. Bp., ÁBTL, 2004. 5–14.; uő: Iratok, iratbetekintés és kutatás a Történeti Hivatalban/Levéltárban. In: *Trezor 3. Az átmenet évkönyve*. Bp. ÁBTL, 2004. 27–60.
- 2 Lásd, Gyarmati György: Ügynöklistán évadja. In: Beszámoló az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára 2005. évi működéséről. Bp., ÁBTL, 2006. 3–7.

nek mégis egy irányba mutató közös következménye lett a múlttal való szembeállítás – erősen szimplifikálódó – új dimenziója. A fentebb említett hármaskör – az információs kárpótlás, a közpolitika reprezentánsainak lusztrációja, illetve a közelmúlt történeti megismerhetősége – legalább is a média nyilvánosság szintjén, jószerivel „ügynök vadászattá” profanizálódott. Mivel a Történeti Levéltár – szolgáltatói kötelezettsége révén a jogszerűen kiadott iratokkal – maga is a kialakulóban lévő „ügynök vadászati ipar” egyik beszélőjévé vált, tisztázandó a szóban forgó kérdésben való közreműködése. A 2003. évi III. törvény módosította arra, hogy az arra jogosult állampolgárok, illetve kutatók megismerhessék az egykori hálózati személyek azonosításához szükséges adatokat. A Történeti Levéltár a birtokába került – számos területen hiányos, illetve a titokbirtokos által szelektált – iratok alapján, az elmúlt években húszezernél is több fedőnév-azonosítási eljárást folytatott le. (Ezeket a kérelmezők jogállása szerinti csoportosításban adjuk közre.)

Ügynökazonosítás állampolgári kérelemre, 2003-2006 között

Év	Eredményes állampolgári keresések száma	Valódi név alapján végzett ügynök-azonosítások /személy/	Fedőnév alapján az állampolgári ügynök-azonosítások száma	Az ügynökök azonosításához átnézendő összes fedőnév száma	A kérelmek alapján sikeresen azonosított ügynökök száma	Közszereplő hálózati személyek azonosítására benyújtott kérelmek száma
2003*	740	48	Ø	48	48	Ø
2004	496	222	387	1 260	160	Ø
2005	636	347	820	3 470	530	770
2006	889	422	1 112	4 654	516	16
Összes	2 761	1 039	2 319	9 432	1 254	786

* A 2003-as adatok a saját érintettség nyomán kért hálózati azonosításokat tartalmazzák.

Azon ügyfeleink többsége, akiknek tudunk rájuk vonatkozó adatokkal szolgálni, kérték egyúttal a róluk jelentő ügynök(ök) azonosítását is. A 2006-os év folyamán 889 állampolgár kért „ügynök-azonosítást” is, közülük 293 ügyfelünk számára tudtuk ezt – részleges sikerrel – elvégezni. (Az azonosítást kérő ügyfeleink kereken egyharmada értesülhetett – legalább egy – egykori besúgójának a valódi nevével.) Ők mindösszesen 1112 fedőnév azonosítását kérték. Az elvégzett keresés során

– mivel ugyanazon fedőnév alatt majd minden esetben több, sok esetben tucatnyi különböző személy végzett hálózati információs munkát az állambiztonsági szervezeteknek – 4654 fedőnév-gyakoriságból kellett a szűrést elvégezni, s ennek a hozadéka lett 516 sikeres azonosítás. A kérelmek szerint keresett ügynökök esetében ez – kerekítve – 46 %-os találati arányt jelent.

A rendszerátalakítás részeként (akadozva) meginduló közéleti lusztráció, illetve információs kárptólás hazai szabályozásának okszerű velejárója, hogy a tudományos kutatók egy része a közelmúlt feltárása keretében intenzíven koncentrált az egykori titkosszolgálatok hálózati személyeinek felderítésére is. Sőt mi több, amióta erre a 2003. évi III. törvény módot ad, *e téren* a kutatók érdeklődése minden évben meghaladta az állampolgári kérelemmel a Levéltárhoz fordulóknak érdeklődésének nagyságrendjét. Kutatásaikhoz kapcsolatosan 2005 folyamán kutatóink közel 1600 fedőnév azonosítását kérték, amiből 286 esetben volt sikeres az azonosítási eljárás (18 %), 2006 folyamán kereken 1300 fedőnévből 674 esetben tudtuk bizonyossággal megadni az egykori hálózati személyek azonosítási adatait (51 %). Ezeket viszont – mint az állampolgári „ügynökazonosítások” kapcsán már szóltunk róla –, minden esetben azonos fedőnevű ügynökök nagyszámú adathalmazából kellett „kiszűrniük”.

Ügynökazonosítás kutatói kérelemre, 2003–2006 között

Év	Kutatási témák száma	Kutató által kért ügynökazonosítás fedőnév alapján	Kutató által kért ügynökazonosítás polgári név alapján	Ügynökök azonosításához átnézett összes fedőnév száma	Sikeresen azonosított ügynökök száma
2003	367	Ø	Ø	Ø	Ø
2004	323	557	62	2935	58
2005	522	1 596	113	4720	286
2006	440	1 313	708	5335	674
Összesen	1 652	3 466	883	1 2990	1 018

A fentebbi két összesítő táblázat adatairól immár együttesen szólva: a 2003. évi III. törvény biztosította keretek között a Történeti Levéltár az elmúlt évek-

ben állampolgári kérelemre 1254, kutatói megkeresés alapján 1018 egykori hálózati személyt tudott bizonyossággal azonosítani. Ezen végeredményhez viszont – a fedőnevek gyakori azonossága miatt – több mint húszszernyi hálózati adatból kellett „kiszűrni” a bizonyossággal azonosíthatóakat. Az érthetőség kedvéért: a Levéltárba került iratok alapján az a ritkább eset, hogy egy fedőnévhez csak egy-két tényleges személy lenne rendelhető. Ehhez képest viszont a százat is meghaladja például a „Budai”, „Dunai”, „Farkas”, „Ibolya”, „Kárpáti” *azonos* fedőnéven beszervezett hálózati személyek száma; 50 és 100 közötti gyakoriságú például a „Bakonyi”, „Balatoni”, „Boros”, „Debreceni”, „Faragó”, „Fehérvári”, „Gábor”, „Hajdú”, „Hajós”, „Halász”, „Havasi”, „Katona”, „Kerekes”, „Kertész”, „Király”, „Mátrai”, „Molnár”, „Puskás” ugyancsak *azonos* fedőnéven ügyködő titkos megbízottak/munkatársak száma. A törvény a belügyi zsargonban 6-os kartonnak elkeresztelt személyazonosító adatlapot – helyesen – mellőzi az érintettséget megállapító „corpus delicti” kritériumok megjelölésekor. Mindazok tehát, akikről ez az irat az egyedüli Levéltárba került regisztráció – s nem rendelhető hozzá további identifikációs dokumentum –, kiesnek a bizonyossággal azonosíthatók köréből. Az egykori hálózati személy fedőnevéből kiinduló azonosítás – a fedőnevek gyakoriságából adódóan – számos esetben több munkafordulós „negatív előszűrés” annak megállapítása érdekében, hogy mely más, azonos fedőnevek adataihoz nem rendelhető hozzá a keresett személy. Ezt követi az azonosítás „pozitív” fázisa: a törvényben rögzített adattartalmú iratok alapján – ha ezek a Levéltárba kerültek(!) – teljes bizonyossággal hozzárendelhető az adott fedőnév a keresett személyre vonatkozó további információkhoz. (Többéves tapasztalat szerint az esetek többségében a „negatív előszűrés” végén akad el az azonosítási eljárás, mivel nem került a Levéltárba a keresett egykori hálózati személy „B” jelű beszervezési dossziéja, „M” jelű, jelentéseit tartalmazó munka dossziéja, illetve nem bukkantunk olyan iratra, amely dokumentálná, hogy az érintett ezen tevékenységéért előnyt, ellenszolgáltatást élvezett volna.)

Így válhat talán érthetővé az információs kárpótlás két részadata, illetve annak teljesítéséhez a munkaráfordítás mértéke. Kétfajta – állampolgári és kutatói – megkeresés alapján eddig 5785 fedőnév azonosítását kérték a Levéltártól. Ehhez összesen 22 422 fedőnévhez tartozó adathalmazt kellett megvizsgálni. (Azaz, egy-egy fedőnév – számszaki átlagolással – közel négyszeres gyako-

riságú volt az azonosítást igénylő eddigi „mintában”). Az azonosítási munkaráfordítás időigényét figyelmen kívül hagyva, a kért 5785 fedőnévből végül is 2272 ügynököt (39 %) tudtunk bizonyossággal azonosítani, s ezen adatokat az arra jogosult állampolgárok és kutatók rendelkezésére bocsátani.

S ezen a ponton érkezünk újra „a statikus, nyugvó többség” jelenségéhez. Az információs kárpótlás keretében jogszerűen kiadott, kétezret meghaladó számú azonosított hálózati személy több mint hússzorosa annak az ügynökszámnak, amelyből az elmúlt évek során visszatérően időleges közéleti, illetve sajtó botrányok kerekedtek. Magyarán, alig tehető százra azok száma, akik az elmúlt évtizedben érintettségük okán – a média jóvoltából – közéleti diskurzus tárgyává, illetve alanyaivá váltak. (Ezúttal sem azokról a tisztázatlan forrásból származó és tisztázatlan körülmények között nyilvánosságra került ún. „ügynöklisztákról” szólok, amelyek megszéllőztetői nem tudtak – vagy nem is próbáltak? – különbséget tenni a besúgók és megfigyelt áldozataik között, vagy amelyek „ügynöklisztá” címén a pártállami nomenklatúrát, illetve a belügyi hivatásos állományt kínálták a nagyközönségnek internetes portáljaikon.) Arról beszélek, hogy *az információs kárpótlás keretében az arra jogosultaknak – megfigyelt állampolgároknak és kutatóknak – kiadott, bizonyossággal azonosított hálózati személyek körének öt százalékát sem teszi ki az az arány, amelyet az elmúlt években valamifajta „ügynökhisztéria” gerjesztésére (is) próbáltak használni.* Ez egyfelől arra utal, hogy mind az állampolgárok, mind a kutatók döntő többsége respektálta a rendszerváltással megteremtett demokratikus jogállamiság törvényes kereteit. Másfelől csak meglehetősen túlzással lehet bármifajta „országos” és „állandósuló” ügynökhisztériáról beszélni. Többek között abból eredően, hogy Magyarországon az elmúlt tíz évben összesen mintegy húszezren fordultak a Történelmi Levéltárhoz (és jogelődjéhez) azt kérelmezve, hogy bocsássuk rendelkezésükre a letűnt rendszer titkosszolgálatainak róluk keletkeztetett iratait. (Részletes adatokat lásd jelen beszámoló „Az állampolgári ügyek intézése” fejezetében.) Holott a Levéltárhoz fordult kérelmezők számának valóban sokszorosára rúg az egykoron megfigyelték száma.

Kérdéses ugyan, hogy a személyes adatok védelmét, a közérdekű adatok nyilvánosságát, illetve a történelmi (közel)múlt megismerhetőségét biztosító jelenlegi jogszabályok alkalmasak-e a fentebbi kritériumoknak kellően arányos

mértékben, s egyidejűleg eleget tenni – a gyakorlat az mutatja, hogy nem –, mindenesetre a fentebb említett jogszerű ügynökazonosítások és azok nyilvánosságra került hányadának aránya az állampolgárok és kutatók túlnyomó többségének jogkövető magatartását tanúsítja, még ezen konfúzus körülmények között is.

Itt érkezünk vissza a fentebbi kiindulóponthoz. Az 1956. évi forradalom 50. évfordulójának emlékezései és a pártállam politikai rendőrségének szolgálatába szegődött egykori hálózati személyek nyilvánosságának ügye – a Történeti Levéltár feladatvégzése szempontjából – hasonló tendenciát mutat. Mindkét esetben túlnyomónak tűnik az a „statikus, nyugvó többséget” képviselő társadalmi hányad, amelyik egyfelől a megemlékezések konvencióit tiszteletben tartva viselkedett a jubileumi rendezvényeken, másfelől akkor is jogkövető módon járt el az „ügynökkérdésben”, ha a vonatkozó jogszabályok az információs kárpótlás tekintetében több sebből véreznek. Ugyanez a – szintén Bibó István által felvetett – „társadalmi elégtételszerzés” szempontjából is közelíthető. E tekintetben a nyilvánosságra került ügyeken túlmenően is érdemes kalkulálni – éppen tisztázatlansága miatt – a probléma „kisugárzásával”. A „statikus, nyugvó többség” sokat tapasztalt közemberi bölcsessége érdemi konszolidációs tényező lehet a közélet – más okokból is – zilált mindennapjaiban, de ez nem szolgálhat menlevélként ahhoz, hogy tartósan bagatellizáljuk a probléma valós súlyát.

Aligha megkerülhető kérdés például, hogy a demokratikus jogállamiságnak valóban létezik-e olyan – épp a demokratikus jogállamiságból eredő – alkotmányos korlátja, amely az információs kárpótlás következetes érvényesítését megkérdőjelezi. E kérdésben eleddig Magyarországon sem az alkotmány- és polgári jog avatott tudósainak, sem a törvényalkotóknak, sem pedig az alkotmányosság őreinek nem sikerült konszenzusra jutniuk. Ugyancsak kérdéses, hogy a közelmúlt feltárását hivatásszerűen művelő historikusok – tágabban a történész szakma – hitelessége milyen mértékben csorbul attól, ha egyes tagjai holmi bérvadászatot folytatnak az egykori ügynökök sorai-ban. A jelenlegi jogszabályok számukra teszik lehetővé a levéltári iratokhoz való szinte korlátlan hozzáférést, ami a többi posztszocialista ország „társintézeteiben” biztosított kutatói irat-hozzáférhetőségénél is teljesebb körű!

Közkeletűen, Magyarországon a „legszabadabb” a kutatói jogosítványokkal rendelkezők iratmegismerése. Ebből eredően nagy a kísértés akár arra is, hogy a szakmai konvenciók rovására összekeverjék az autentikus múltfeltárást a címlap-sztoris leleplezéssel. (Így lehet adott esetben a letűnt rendszer egyik-másik kérdéskörének tized- vagy huszadrangú statisztáit – az inkább áltörténetinek mondható rekonstrukció során – főhősökké „előcsúsztatni” abban az esetben, ha abból, a kipreparáltak mai tisztségei okán, szaftosnak ígérkező zszurnalisztikai szenzáció kerekíthető. Ezzel épp a letűnt rendszer egykori bértollnokai éltek – igaz, legtöbbször annak idején is historikusi kompetenciát próbáltak mímelni. Mai utódaik jóvoltából nemcsak hogy tovább él, hanem újra is termelődik a meghaladni gondolt/remélt tendenciózus „történetmondás”.)

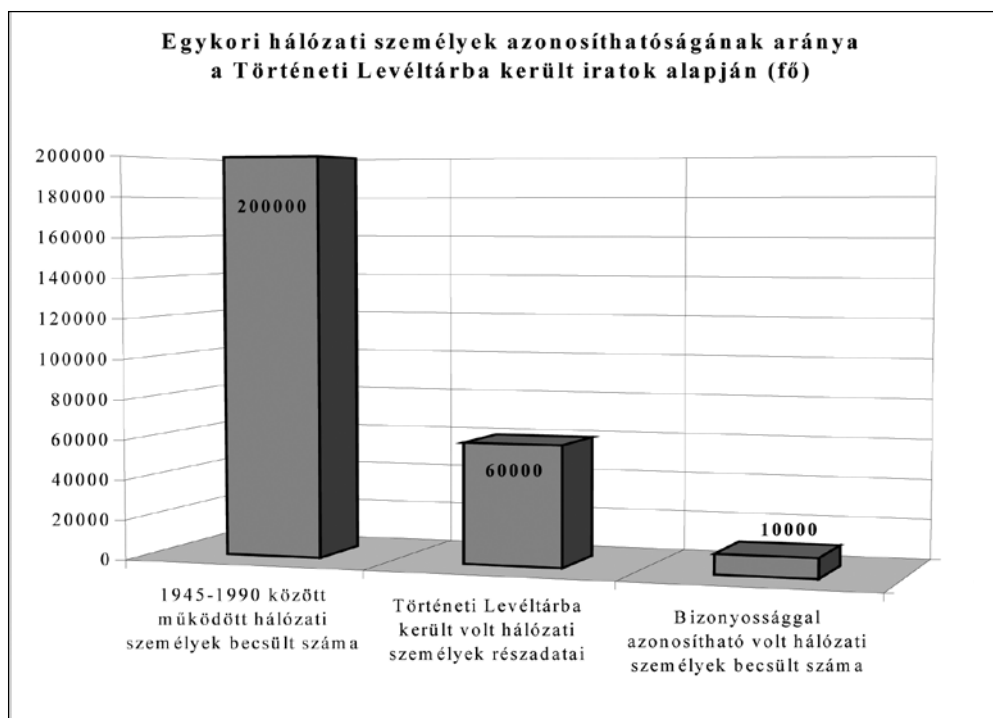
Mindezekon túlmenően is van néhány további aspektusa a – jórészt ügynökvaadásra redukálódott – információs kárpótlásnak a Történeti Levéltár eddigi tapasztalatai alapján. A 2003. évi III. törvény az alábbiak szerint rögzíti a hálózati személy fogalmát: „az a személy, aki az e törvény hatálya alá tartozó iratokat keletkeztető szervek számára titokban, fedéssel és fedőnévvel jelentést adott, vagy ilyen jellegű beszervezési nyilatkozatot írt alá, vagy ilyen tevékenységéért előnyben részesült.” A Történeti Levéltár a fentebbi jogszabály szerint eljárva, eddig kereken ötezer nyolcszáz azonosítani kért fedőnévből kiindulva – több mint huszonkétezernyi kapcsolódó adathalmazból – közel kétezer háromszáz egykori hálózati személyt tudott bizonyossággal azonosítani. Ez a kereken 40 százalékos „találati arány” tekinthető – a jogszabályi kritériumok szerint – eredményes keresésnek. Ez ugyan normatív szempontból helytálló, de közben semmilyen információt nem ad – az egykori ügynök kilétén túl – tevékenységének tartalmáról. Azaz, fennmaradhatott az egyik személyről (beszervezési) B-dosszié, a másiktól, hogy ellenszolgáltatásban részesült – pl. külföldi tanulmányútjához felkészülendő a „céggel” fiztetett ki néhány szakkönyvet –, de nem adott jelentést, vagy adott jelentést, de azok semmitmondóak voltak. A törvény kritériumai – a normatív szabályozás természetéből adódóan – módot adnak a hálózati személy bizonyossággal való megállapíthatóságára anélkül is, hogy a szóban forgó ismérvek érdemi tartalmát kellene vizsgálni. A fentebb említett több mint ötezer „azonosítási” eset kellő nagyságrendű vizsgálati halmaz ahhoz, hogy megállapítsuk: a törvényi

kritériumok szerint történő azonosíthatóságon túl, minden egyes hálózati személy esetén, csak további – az adott kor releváns közegét is számításba vevő – *egyedi* tartalomelemzés segíthet az „ügynök” karakterének érdemi megítélésében.

A besúgói tevékenység nagyon széles spektrumot ölel fel: kezdve azokon, akiknek az információi nyomán szabadságvesztéssel vagy éppen halálos ítélettel végződött büntetőperes eljárások zajlottak, el egészen a másik véglegig, a semmitmondó – terhelő adatot senkire sem tartalmazó – jelentésekgig, amelyek alapján az ügynök funkcionális hasznavehetetlenségét idővel tartótisztje és annak felettesei voltak kénytelenek kimondani. Más esetekben voltak olyanok, akik önmagukat dekonspirálva próbálták meg szabadulni az „ügynökstátusból”, vagy a dokumentálható beszerzés ellenére sem adtak jelentéseket. Nincs mód e helyen számba venni az „ügynöklét” legkülönbözőbb variánsait, de az eddigi feltáró munka tapasztalatai arra utalnak, hogy csak esetenkénti tartalmi elemzés nyomán lehet a törvényi kritériumok szerint egyértelműen azonosítható hálózati személyekről „ártalmasságuk” tényét és mértékét – vagy éppen annak ellenkezőjét – megállapítani. Ez nem igényel újabb paragrafust, csupán korrekt tartalmi analízist. Mondhatnám azt is, hogy annak esetenkénti korrekcióját, ha ok van rá, amit a jogszabály – természetéből következően – nem képes rendezni (akár még bírósági eljárás során sem). A normatív előírás szerint azonosított hálózati személyek zöméről formálisan bizonyítható, hogy dokumentált kapcsolatban álltak a kommunista rendszer állambiztonsági szolgálataival. De ez még vajmi keveset árul el az együttműködés jellegéről, intenzitásáról, annak tartalmáról. S ezen a ponton van – lehet – jelentősége az ügynökiratok *társadalomtörténeti szempontú* feldolgozásának. Azt sem feledve, hogy az ügynökökként regisztráltak legtöbbször különböző presszió – politikai, egzisztenciális, morális, vagy éppen büntetőjogi zsarolhatóság – közepette lett a politikai rendőrség kollaboránsa.

A mindinkább az „ügynökkérdésre” redukálódó információk kárpótlásnak – épp a társadalmi elégtételszerzés felől közelítve – megemlítenő egy tágabb horizontú buktatója is. A Történeti Levéltárba került iratok alapján mekkora hányada azonosítható az egykori hálózati személyeknek abból a teljes ügy-

nökköriből, amelyik a kommunista rendszer fennállása során kollaborált az államvédelmi/állambiztonsági szervekkel? A szóban forgó négy évtized egészét tekintve az érintettek teljes száma – egyes időmetszetek adataiból kalkulálva – mintegy kétszázezer főre becsülhető. A Történelmi Levéltárban ötven-hatvan-ezernyi személyhez rendelhető *részadat* lelhető fel az egykori hálózati személyek köréből. Ezekből „szűrhető ki” – a fentebb már visszatérően említett jogszabályi kritériumok és eljárásmod alapján – a bizonyossággal azonosítható ügynökök hányada. A fedőnevekből kiinduló kérelmek alapján eddig elvégzett identifikálások tapasztalata alapján a teljes bizonyossággal azonosítható hálózati személyek száma tízezer körüli végösszeggel valószínűsíthető. (Ne feledjük persze, hogy a második világháború óta a politikai rendőrség által valamely okból fürkészett állampolgárok számottevő hányada már nincs az élők sorában. S mert nem válhatnak a Levéltár ügyfeleivé, besúgóik fedőneve sem exponálódik.³ Emellett a még életben levők – és hozzánk fordulók – kiléte is épp oly kalkulálhatatlan, mint a velük összefüggésben felmerülő ügynökök személye. Ugyanilyen esetleges, hogy a történelmi kutatások különböző temati-

3 Az érintettek állambiztonsági megfigyelésére vonatkozó iratokat kérelmezni jogosult hozzátartozók Levéltárhoz fordulásának aránya elenyésző ügyfeleink között.

kájához kapcsolódóan éppen ki kerülhet az egykori ügynökök közül – utólag – reflektorfénybe. Ennyiben „véletlen mintavétel” történik a volt besúgók halmozának fennmaradt részadataiból.)

Az állampolgári információs kárpótlás, illetve a történeti kutatások kapcsán eddig elvégzett ügynökazonosításhoz képest elvileg lehetséges az egykori hálózati személyek egy tágabb körének nevesítése is. Azokat illetően, akikről a Levéltárba kerültek különböző részadatok, de eddig kívül estek a kérelmek alapján végzett azonosító eljáráson. Úgy tűnik, hogy ezzel mintegy duplájára emelkedhetne az azonosított egykori hálózati személyek aránya, azaz öt és tíz százalék között prognosztizálható a volt kollaboránsok teljes köréhez viszonyított „találati arány”.

Immár harmadik – ezúttal fordított – nézőpontból jutunk vissza a beszámoló címéül választott „statikus, nyugvó többséghez”. Ez esetben azokhoz, akik a levéltári iratok jogszabályokat szem előtt tartó feltárása nyomán sem lesznek identifikálhatók – dokumentálhatóan nevesíthetők – egykori hálózati személyekként. Ez korántsem jelenti azt, hogy szükségtelen lenne a lehetséges azonosítások következetes folytatása. Ha másért nem, hát azért, mert az ügynökteleplelezések buzgalmában mintha egyre inkább feledésbe merülnének a kárpótlandók: a – részben besúgások következményeként – joghátrányt szenvedettek, meghurcoltak, a rendszer áldozatai. Most már azonban, többéves aprólékos munka tapasztalatai alapján valószínűsíthetjük: az ún. „ügynökkérdésben” az információs kárpótlás várható eredményessége aligha fogja meghaladni a szóba jöhető egykori hálózati személyek öt-tíz százalékát.

S ezen a ponton léphetünk óvatlanul bele – ha nem vigyázunk – a politikai közgondolkodásból, illetve a politika-történetírásból egyaránt jól ismert visszamenőleges igazságtétel bűnbakképző csapdájába. A múltfeltárás jelenlegi ügynök vadász vonulata képes lehet teljesíteni a panem et circenses évezredes ösztönalapú elégtételszerzés-igényének a könnyebbik felét, – a cirkuszt. Az egykori kollaboránsok azon *töredékének* az előszámlálásával, „felmutatásával”, akik valóban a letűnt rendszer leginkább nemtelen eszközökkel operáló gépezetének, a politikai rendőrségnek a „bedolgozói” közül valók. Legalább ennyi,

5-10 százalék legyen valóban tudható. Közben viszont a feledés homályába tűnhet ugyanezen stigmatizált csoport mintegy 90 százaléka, s maradnak ők a nevesítést is megúsó, s emiatt „nyugvó többség”. De nemcsak ők. Az egykori kollaboránsok nevesíthető öt-tíz százalékán „verve el a port”, ködfelhő mögé rejtőzhetnek egyfelől tartótisztjeik, s általánosabban az államvédelem/állambiztonság pártszolgáló gépezetének – a rendszer teljes regnálási idejével kalkulálva – százezres apparátusa, másfelől pedig a letűnt pártállami rendszer tényleges irányító garnitúrája is. Ezen a ponton bicsaklik meg az információs kárpótlás és a múltfeltárás – nemcsak a közgondolkodásban összemosódó, hanem jelenleg törvénnyel is szentesített – vadházassága.

Érdeemes ugyanakkor közelebbről szemügyre venni a rostán fennmaradó – bizonyossággal azonosítható – öt-tíz százaléknyi ügynökhányadot is. A korrekt eljárás érdekében elemzendő az egyes ügynökök tevékenységének – nagyon széles minősítési spektrumot kitöltő – tartalma is. *A végső szó ugyanis csak minden azonosított ügynök egyedi tevékenységének az érdemi vizsgálata nyomán mondható ki.* Ezzel pedig ismételten csak *az ügynöklét és az ügynöki tevékenység társadalomtörténeti vizsgálatának szükségességébe ütközünk* – épp az információs kárpótlás tisztességességének lehetőség szerinti megőrzése érdekében. Az ügynöklét, vagy ezen tevékenység – fő szabályként – nem tekinthető tisztességesnek még a múltbéli, nem jogállami rendszerfüggőség keretei között sem. De ez nem menti fel az immár a jogállamiság kritériumai között elégtételszerzést keresőt a – nem is minden esetben kodifikálható – tisztességes, sine ira et studio vizsgálódás kötelezettsége alól. Az „ügynökkérdés” az állambiztonsági hálózatba való tartozás – általánosságban – minden további nélkül tárgyalható negatív kontextusban. Az egyes ügynök viszont – a Történeti Levéltárban folyó feltáró munka eddigi tapasztalatai alapján – csak tevékenységének *az adott kor közegébe helyezett egyedi vizsgálata alapján minősíthető.*

A Történeti Levéltárat látogató kutatók többsége és a kutatott témakörök zöme már nem az ügynökkérdésre fókuszál. (Annak ellenére sem, hogy – a törvény 2003. évi módosulása nyomán – épp az elmúlt években végezhetjük el a fentebb részletezett és immár tömegesnek is mondható „ügynökazonosítást”.) Mintha egyre többen ismernék fel, hogy ezen iratok – keletkeztetőik eredeti szándékától

eltérően –, legalább annyi értékes információt hordoznak *a szocialista rendszer egyedi társadalmi megélésének mindennapi jellemzőiről*, mint az ezt egykor permanensen vizslatni igyekvő szervekről, illetve a mindezek fürkészésére tartott besúgókról. Immár száz fölött van azon önálló kiadványok száma, és több százra rúg azoknak a tanulmányoknak a száma, amelyek bőségesen merítenek a Történeti Levéltár forrásaiból, s egyre szaporodnak közöttük azok is, amelyek a múltfeltárásnak ezen – leginkább releváns – *társadalomtörténeti* nézőpontját érvényesítik. Azt is tudomásul véve, hogy a történetileg releváns közelítések többségének csak szűkebb szakmai közegükben van – többnyire szolid – visszhangja. A múltfeltárás szakmai nézőpontjából talán nem is olyan nagy baj, hogy a mértéktartó historikus, történet-szociológiai elemzéseket mód nyílik elkülöníteni az „ügynökvadászat” iparosainak – általában nagyobb médiavisszhangot kiváltó – zurnaliszta produkcióitól.

Budapest, 2006. május

Gyarmati György
főigazgató

I.

A Történeti Levéltár szervezete, működése

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (továbbiakban ÁBTL, vagy Történeti Levéltár) szakmai munkájának legfontosabb jogi kereteit változatlanul a 2003. évi III. törvény rögzíti. Emellett a hivatkozott törvény végrehajtására kiadott 43/2003. (III. 31.) Korm. rendelet, a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről rendelkező 1995. évi LXVI. törvény, a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról rendelkező 1992. évi LXIII. törvény, valamint a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményeket előíró 10/2002. (IV. 13.) NKÖM rendelet előírásai határozzák meg az ÁBTL alaptevékenységét.

A Történeti Levéltárnak továbbra is prioritást élvező feladata az állampolgári információs kárpótlás folytatólagos, igény szerinti végzése. A Levéltár 2006. évi tevékenységére érdemleges befolyással volt, hogy az előző évben befejeződött a 2003. évi III. törvény által meghatározott *tömeges* iratátvételek sora. A Levéltár létrejötte óta számos különböző helyről és különböző időpontokban érkeztek a proveniencia elve szerint „egybetartozó” iratok, miközben az iratátvételek nyomán – a mennyiségi gyarapodáson túl – folyamatosan módosult a különböző iratfajták belső aránya. Ez megkívánta az iratrendezéssel összekapcsolt levéltári feldolgozó munka bizonyos mértékű korrekcióját, még konzekvensebb összekapcsolását a modern informatikai adathordozókon történő adatrögzítéssel, illetve a Levéltár ehhez igazodó munkaszervezési rendjének módosítását. Ezt szolgálta a Történeti Levéltár új Szervezeti és Működési Szabályzata, amely az Országgyűlés elnökének jóváhagyását követően 2006. április elsején lépett hatályba. A Történeti Levéltár 2006. évre jóváhagyott létszáma 99 fő volt.

A Történeti Levéltár előadásokkal vett részt az Európai Levéltárosok VII. Nemzetközi Konferenciáján (Varsó, 2006. május), az „Opening the Archives

of the totalitarian secret services in Bulgaria” c. nemzetközi konferencián (Szófia, 2006. július), valamint a „The Fall and the Fallout of Communism” című nemzetközi konferencián (Pozsony, 2006. november). Utóbbi két rendezvény központi témaköre volt a kommunista titkosszolgálatok iratainak sorsa, hozzáférhetősége és az ezen alapuló információs kárpótlás kérdése az egyes posztszocialista országokban.

A posztszocialista országok hasonló funkcióval életre hívott társintézményeiből hozzánk érkező kollegiális tapasztalatcserék, illetve munkalátogatások mellett, 2006 októberében „Die Stiftung zur Aufarbeitung der SED-Diktatur” szervezésében német képviselők és újságírók 34 fős csoportja ismerkedett a Történeti Levéltárban a magyar kommunista titkosszolgálatok általunk őrzött anyagainak a feldolgozásával, illetve az információs kárpótlás rendjével. Ugyanerre volt kíváncsi 2006 novemberében Jan W. P. Kennis, a Holland Királyság Budapesti Nagykövetségének első titkára is.

A Történeti Levéltár munkatársai közül többen részt vesznek a levéltáros, illetve a történész szakma különböző szakmai-közéleti szervezeteiben. A Levéltár főigazgatója választott tagja az MTA Történettudományi Szakbizottságának, valamint a *Századok* szerkesztő bizottságának. Bikki István titkárságvezető a Holocaust dokumentumok 1945 utáni sorsát kutató magyar-amerikai szakértői munkacsoport delegált tagja. Folytatólagosan részt vesz az országos levéltári szakfelügyelői hálózat munkájában Petrikné Vámos Ida főosztályvezető és Cseh Gergő Bendegúz főosztályvezető-helyettes. Utóbbi emellett tagja a Magyar Levéltárosok Egyesülete választmányának és a *Levéltári Szemle* szerkesztő bizottságának. Baráth Magdolna osztályvezető, a magyar-orosz államközi levéltári vegyes bizottság titkára.

Az év folyamán két kollégánk vonult öregségi nyugállományba. Munkatársaink közül 2006. év folyamán sikeres közigazgatási alapvizsgát 5 fő, közigazgatási szakvizsgát pedig 4 fő tett. PhD tudományos fokozatot két munkatárs szerzett. Egy munkatársunk kapott diplomát, felsőfokú tanulmányait pedig 2 fő fejezte be és a diplomához szükséges nyelvvizsgájuk letétele folyamatban van. Jelenleg a Történeti Levéltár munkatársai közül 8 fő folytat felsőfokú tanulmányokat. A különböző egyetemek doktori prog-

ramjaiban hét kolléga vesz részt. Sikeres alapfokú nyelvvizsgát 2 fő, középfokút pedig 1 fő tett.

A Történeti Levéltár tevékenységéről – különösen a hozzánk fordulni kívánó állampolgárok és kutatók számára – fontos információk 1999. óta voltak hozzáférhetőek már a jogelőd Történeti Hivatal honlapján is. Az érdeklődők ezt folytatólagosan – rendszeresen bővülő információs- és irattartalommal – tanulmányozhatják a Történeti Levéltár 2003. évi létrehozása óta, a www.abtl.hu honlapon. Ugyancsak 2003 vége óta olvasható honlapunkon az általunk őrzött iratok főbb tárgyköreit regisztráló levéltári fond- és állagjegyzék is.

II. Iratátadások és iratátvételek

Az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény 10. §-ának (1) bekezdése szerint a minősítő, illetve jogutódja köteles rendszeresen, de államtitok esetén 3 évente felülvizsgálni valamennyi minősített adat minősítésének indokoltságát. A 2003. évi III. törvény 12. §-ának (9) bekezdése pedig előírja, hogy ha a minősítő a minősítést megszünteti, akkor az ilyen iratot a Történeti Levéltárnak 30 napon belül át kell adni. A korábbi évek tömeges iratátvételeit követően 2006 folyamán – az idézett törvényi előírásoknak megfelelően – az alábbi intézményektől vettünk át iratokat.

– Központi Kárrendezési Iroda Társadalmi Kollégiuma	3,24 ifm.
– Belügyminisztérium	0,12 ifm.
– Átvilágító Bizottságok	1,74 ifm.
– Katonai Felderítő Hivatal	0,12 ifm.
– Információs Hivatal	4,08 ifm.

<i>A Történeti Levéltárba 2003-2006-ben érkezett iratok mennyisége</i> (iratfolyóméterben: ifm.)				
<i>Iratátadásra kötelezett szervek</i>	2003	2004	2005	2006
Átvilágító Bizottságok	16,40		22,56	1,74
Belügyminisztérium és szervei	27,02	15,12	58,22	0,12
Információs Hivatal	119,50	54,24	83,64	4,08
Katonai Felderítő Hivatal	6,70	15,24	18,48	0,12
Katonai Biztonsági Hivatal	3,60	5,90	5,91	
Központi Kárrendezési Iroda (BM-től elvitt internálási iratok)			1,08	3,24
Nemzetbiztonsági Hivatal	222,00	69,56	41,76	
Nemzetbiztonsági Szakszolgálat	5,00	8,64	6,84	
Országgyűlés Hivatala			0,60	
Összesen	400,02	168,70	239,09	9,30

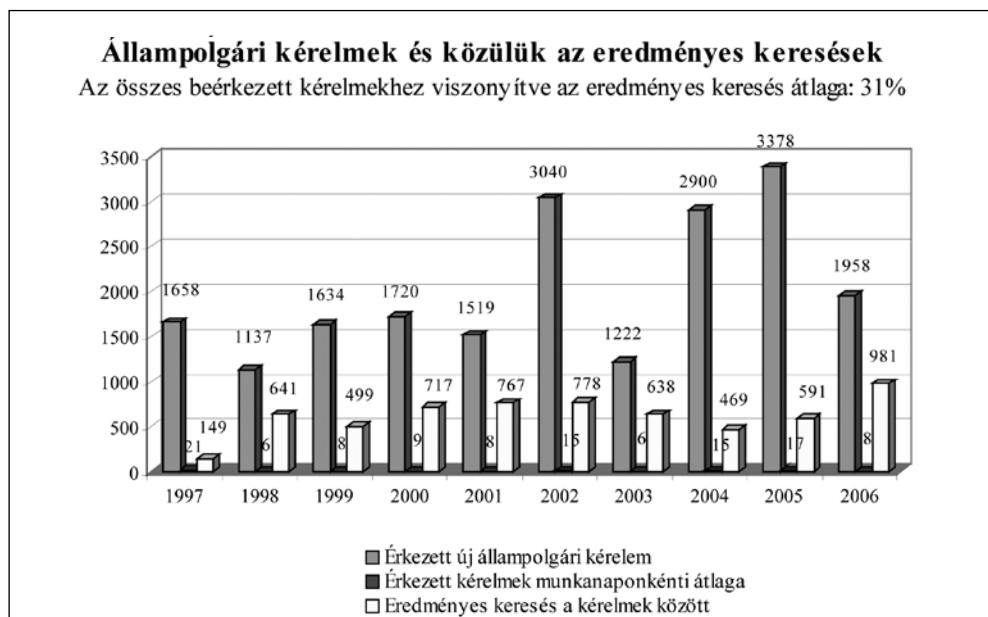
Az ÁBTL törvényi kötelezettsége, hogy az őrizetébe került iratok közül azokat, amelyek más levéltárak illetékességi körébe tartoznak, átadja az őrzésre illetékes levéltárnak. (Az, hogy más levéltár illetékességébe tartozó irataink is vannak, csak a hozzánk beérkezett iratok módszeres feldolgozása során derül ki.) A 2006. év során az alábbiak szerint adott át iratokat az ÁBTL más levéltáraknak.

– Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár	0,02 ifm.
– Győr-Moson-Sopron Megyei Levéltár, Győr	0,02 ifm.
– Győr-Moson-Sopron Megyei Levéltár, Sopron	0,02 ifm.
– Vas Megyei Levéltár	0,05 ifm.
– Csongrád Megyei Levéltár	0,36 ifm.
– Hadtörténelmi Levéltár	29,22 ifm.
– Budapest Főváros Levéltára	1,68 ifm.
– Magyar Országos Levéltár	14,06 ifm.

2006-ban tehát 9,30 ifm-nyi iratot vettünk át és 44,96 ifm-nyi anyagotadtunk át.

III. Az állampolgári ügyek intézése

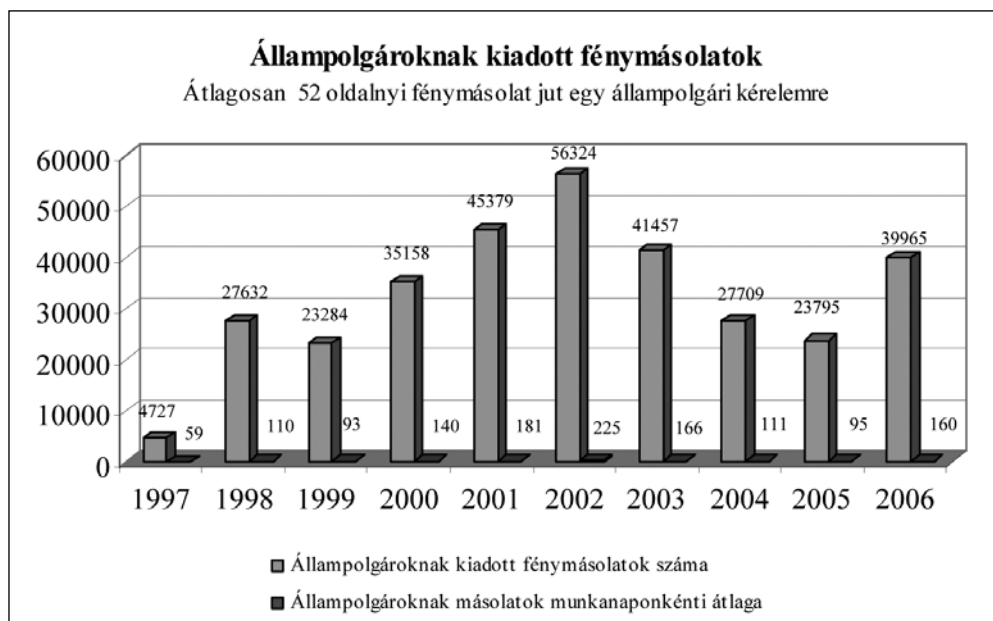
A 2006. év folyamán összesen 1958 új, valamint 319 megismételt állampolgári kérelmet vettünk nyilvántartásba. A 2004. és 2005. évben jelentkezett felfokozott állampolgári érdeklődés ez évben csak az első negyedévre volt jellemző. Az ügyfelek érdeklődésének éves szinten érzékelhető csökkenése lehetővé tette, hogy az előző évhez képest 35 százalékkal több, összesen 981 kérelemre adhattunk érdemi választ. Ügyfeleink 40 százalékkal több, 39 965 oldalnyi fénymásolatot kaptak. A beadványokra 1735 esetben adtunk nemleges választ, ami érdemben nem tér el a 2005. évi adatoktól. Ez alkalommal némileg javult az eredményes és eredménytelen kutatások – előre sosem kalkulálható – aránya. Amíg a 2005. évben a nemleges válaszok 61 százalékos arányt képviseltek, addig ez 2006-ra 57 százalékra mérséklődött. A javuló arányt az is befolyásolta, hogy az előző évekhez képest most nagyobb számban érdeklődtek és váltak ügyfeleinkké az 1956-os forradalom és szabadságharc egykori résztvevői, illetve hozzátartozói. Adatszolgáltató

munkánk megnövekedésével járt az is, hogy az 50. évfordulóhoz kapcsolódó kitüntetésekhez, más elismerésekhez szükséges, a forradalomban való részvételt és az azt követő megtorlást igazoló dokumentumok kiadása ügyében is számos megkeresés érkezett a Levéltárhoz. Az ilyen jellegű kérelmeket soron kívül intéztük.

A 2006. évben összesen 4870 személy várt értesítést arról, hogy a kérelméhez kapcsolódóan található-e információk a Történeti Levéltár által kezelt irat-együttesben. Az előző évből örökölt ügyirat restancia 2457 volt. A nagyszámú ügyiratból 3036 ügynél sikerült a kutatást befejezni, így az ügyirat-hátralék 1834-re csökkent az év végére. Évenként nagyon változó volt viszont, hogy a Történeti Levéltárhoz (korábban a Történeti Hivatalhoz) forduló állampolgárok közül milyen arányban volt sikeres a keresés a kérelmezőket illető (róluk őrzött) adatok fellelésében. Ha azt vesszük figyelembe, hogy az elmúlt évtizedben fokozatosan gyarapodott a Levéltár által őrzött iratok mennyisége, s – különösen az utóbbi években – érdemleges előrehaladás történt az őrzött iratok feltártságában, elvileg évről-évre növekednie kellett volna az ún. eredményes keresések arányának. Ehhez képest meglehetősen változékony volt az iratkeresés sikeressége. Az eredményesség tekintetében az a tapasztalati konklúzió vonható le, hogy az alacsony találati arány leg-

inkább a visszatérő „ügynökhisztériák” időszakában megsokszorozódó új kérelmekkel mutat „negatív korrelációt.”

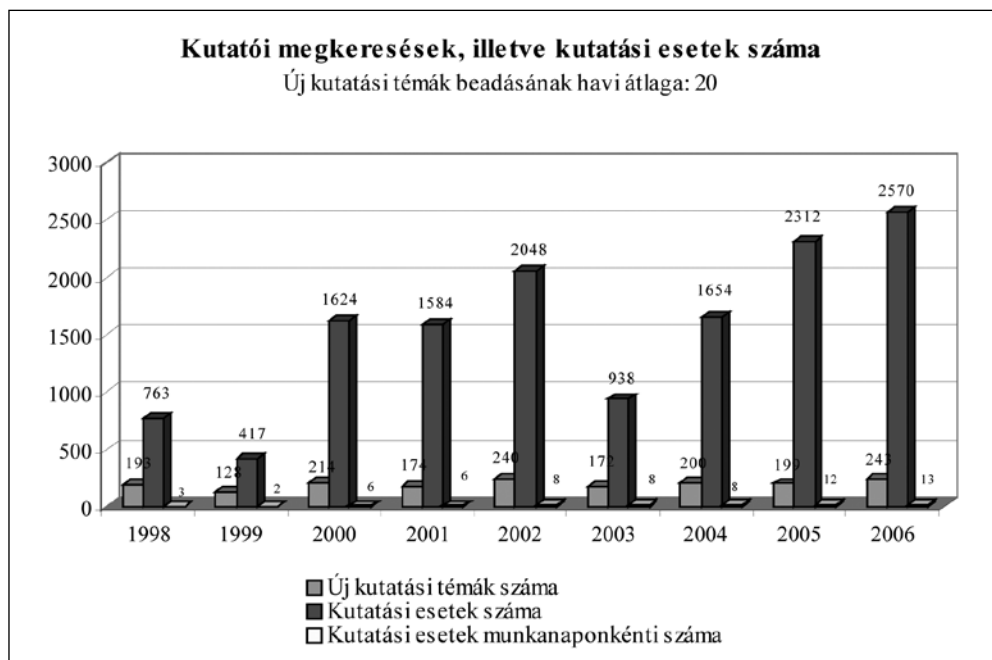
Sikeres keresések évenkénti százalékaránya a beérkezett kérvények között, 1997–2006.

1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
9*	56	30	42	50	25	52	16	17	50

* A Történeti Hivatal 1997 szeptemberében nyílt meg, ekkor indult az állampolgári kérelmek fogadása.

IV. A tudományos kutatók fogadása

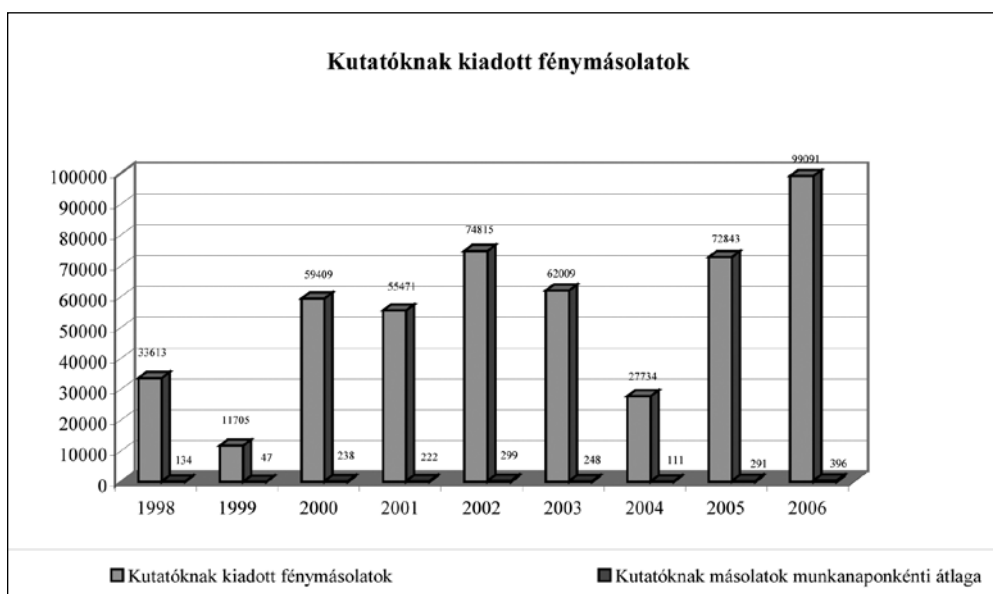
A 2003. évi III. törvény alapján működni kezdő Történelmi Levéltár kutatószolgálatánál a 2006. év végéig 636 kutató regisztráltatta magát és összesen 769 kutatási témában jelezték kutatási szándékukat. 2006-ban 243 volt az új kérelmek száma és 197 kutatás húzódott át az előző évről, így összesen 440 kutatási témához kapcsolódóan készítettünk elő iratokat kutatóinknak. Az év folyamán ténylegesen 301 kutató 2570 alkalommal hasznosította munkája részeként a Levéltárat. A jelzett 440 kutatásból ez évben 206 még nem fejeződött be. (24 kutató végül nem jelentkezett, egy kutatási témához pedig nem találtunk anyagot a Levéltárban őrzött iratok között.) A Levéltári Kutatási Kuratórium egy kérelmet utasított el, további 10 esetben kutatási vagy kutatás kiterjesztési kérelemmel kapcsolatosan tartalmi és formai kifogások miatt elhalasztotta a döntést. Külföldi kutatónk 10 fő volt, közülük 9 érkezett az Európai Unióból. Magánkutatóként hat személyt regisztráltunk a beszámoló évében. Mint fen-

(2003-ban a kutatóterem – az új törvény szerinti nagy iratbeszállítás első ütemében – fél évig szünetelt.)

tebb már szó volt róla, a kutatott tematikák körében értelemszerűen az 1956-os kérdéskörben volt a leggyakoribb kérés, emellett a magyarországi egyházak – elsősorban is a katolikus egyház – állambiztonsági relációban keletkezett iratai iránt mutatkozott megkülönböztetett intenzitású kutatói érdeklődés.

A kutatók számára 99 091 lapnyi fénymásolatot készítettünk el, amelyből 4323 lapnyi (4,36 %) volt anonimizált. A kutatók számára 2006-ban 2943 dossziét (ez közel félmillió oldal), emellett további 2608 lap szálal iratot készítettünk elő kutatásra.

V. A levéltári feldolgozó munka

A 2006. évben módosult az állományvédelmi, digitalizálási feladatok preferenciája. A mikrofilmek szkennelése helyett előtérbe került a hagyományos, papír alapú dossziék (köztük kiemelt feladatként a Holocaust vonatkozású) és a hálózati kartonok digitalizálása. Fontos munkafeladatot adott a tudományos kutatás szempontjából jelentős, de rossz fizikai állapotú anyagok feldolgozása. E munkák elvégzése révén 74 operatív és vizsgálati dosszié adataival, összesen 18 636 oldalnyi terjedelemben nőtt a központi adatbázis adatállománya. Így ezek az információk szinte azonnal elérhetővé váltak az állampolgári és a tudományos kutatás előkészítése során. A 2006. évben megkezdtük a szkennelésre is alkalmas fénymásológépekkel történő digitalizálást, aminek révén összesen 57 dosszié 7799 oldalnyi anyaga került feldolgozásra.

Államközi megállapodás keretében az Egyesült Államok Holocaust Emlékmúzeuma számára az év végéig előkészítettünk, digitalizáltunk és CD-, illetve DVD-lemezen átadtunk 503 dossziéból 54 728 oldalnyi iratot. Meglévő szerverünk túlterheltsége miatt ezen dossziék adatait csak a központi számítógép 2007. első félévi cseréje után tudjuk az adatbázisba betáplálni.

Tovább folytattuk a Történeti Levéltár által csak mikrofilmen kezelt dossziék digitalizálását. A 2006. év során 9258 oldalnyi ilyen adatot dolgoztunk fel és töltöttünk be a központi adatbázisba.

2006-ban kezdtük el a csak egyetlen példányban fellelhető és a napi munkavégzés általi használat által nagyfokú fizikai állagromlásnak kitett hálózati kartonok biztonsági digitalizálását. Ennek keretében az év folyamán 19 105 karton 38 210 oldala került ilyen formában feldolgozásra.

Az elmúlt évek már bevált gyakorlatának megfelelően folytatódott a rossz fizikai állapotú iratok restaurálása. Ennek keretében a műanyag alapú ra-

gasztószalagok eltávolítása, az iratanyagok tisztítása, savtalanítása, fertőtlenítése, a szakadások javítása és a papírhiányok pótlása, a rongálódott, hiányos oldalak konzerváló restaurálása történt meg.

Az év folyamán, az 1956-os forradalom 50. évfordulójára rendezett kiállítások előkészítéséhez kötődően megnőtt az igény az iratok között található fényképek restaurálására. A fentiekén túl szükséges volt a Holocaust Emlékmúzeum számára szkennelt anyagoknak a digitalizálást lehetővé tevő restaurálása is. Ezen igények nyomán 134 dosszié (hozzávetőleg 15 000 lap), 857 fénykép és 93 mikrofilm-lemez restaurálása történt meg a 2006. évben.

Az iratraktárak és a szerver-szoba klimatikus viszonyainak folyamatos mérése és a szükség esetén történő beavatkozás lehetőségének megteremtése érdekében megkezdődött a számítógépes rendszerrel összekötött mérőrendszer kiépítése.

Alapszintű rendezés alá került 10 ifm. anyag. 407,86 ifm-nyi irat (3400 doboz) került savmentes dobozba. 2006-ban 400,39 ifm. (mintegy 3350 doboznyi) irat középszintű rendezése történt meg. Többek között 335 ifm-nyi O-dosszié, 32 ifm-nyi Mt.-dosszié tartozik ebbe a körbe. Befejeztük a 2003–2005 között beszállított és az egykori III/I. csoportfőnökség és jogelődei titkos és szigorúan titkos állományú beosztottaira vonatkozó, 1945–1990 között keletkezett iratok összerendezését. 2006-ban, részben az iratrendezési munkákhoz kapcsolódóan, 562,28 ifm-nyi anyaghoz készült raktári jegyzék.

2003 és 2006 között a levéltári iratokhoz készített segédletek

Iratok levéltári jelzete	Az irategyűttes megnevezése	Belső használatra készült ideiglenes raktári jegyzékek (ifm.)	A tudományos kutatók számára készített raktári jegyzékek (ifm.)
1.2	Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya (ÁVO)		1,56
1.4	Államvédelmi Hatóság (ÁVH)		1,92
1.5	Egyesített Belügyminisztérium államvédelmi szervei		0,12
1.11.1	Állambiztonsági Miniszterhelyettesi Titkárság (ÁBMHT)	21,03	
1.11.3	III. Főcsoportfőnökség Titkárságának és jogelődjei	3,24	
1.11.4	III/I. Csoportfőnökség és jogelődjei	7,68	
1.11.11	Útlevel Osztály és jogutódai		1,32
1.12.2	Budapesti Rendőr-főkapitányság ÁB szerveinek és jogelődjei		3,28
1.12.4	Megyei Rendőr-főkapitányságok ÁB szerveinek és jogelődjei		4,40
2.1	A volt Zárt irattár levéltári anyaga		37,32
2.5.2	ORFK internálási iratok	27,60	
2.5.7	Közbiztonsági őrizettel kapcsolatos iratok		17,86
2.7.1	Napi Operatív Információs Jelentések (NOIJ)	7,86	
2.8.2.1	III/I. Csoportfőnökség titkos és szigorúan titkos állományú beosztottainak iratai		17,76
2.8.2.2	III/II. Csoportfőnökség titkos és szigorúan titkos állományú beosztottainak iratai	0,48	
3.1.3	Lakás dossziék	4,20	
3.1.4	I-dossziék		0,63
3.1.5	Operatív dossziék (O-dossziék)		479,97
3.1.7	Titkos-dossziék (T-dossziék)		4,32
3.2.1	Bt-dossziék	32,76	
3.2.2	T-dossziék		1,80
3.2.3	Mt-dossziék	32,52	
3.2.4	Kutató dossziék (K-dossziék)	3,64	
3.2.5	Operatív dossziék (O-8-dossziék)	30,96	
3.2.6	Rezydentúra-dossziék (8-dossziék)	6,84	
3.2.7	Csoport-dossziék (Cs-dossziék)		1,08
4.1	Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok (A-anyag)	54,42	
4.2	Parancsgyűjtemény	4,01	
	Összesen:	225,92	573,34

A számítógépes segédletkészítés és adatbázis-építés keretében a Történeti Levéltár kezelésében található dossziékból az év során 51 831 új nevet rögzítettünk és 50 959 nevet pontosítottunk. Az adatbázisban már fellelhető nevek-ből új dossziéhoz rendeltünk 115 196-ot, pontosítottunk 24 563-at.

A Történeti Levéltár iratanyagának számítógépes feldolgozottsága							
	2002*	2003	2004	2005	2006	Összesen	Növekmény**
Névmutató: nevek száma: A központi adatbázisban	328 005	94 141	83 859	86 520	102 790	695 315	212 %
Teljes körűen feltárt dossziék száma	1 064	1 730	1 231	1 101	1 010	6 136	577 %
Kutatási tárgyszavak- hoz kapcsolt dossziék száma	16 075	8 004	11 378	4 889	17 309	57 655	359 %
Dossziékhoz rendelt nevek száma***	430 107	136 182	109 613	108 907	139 759	924 568	215 %
Digitalizált iratoldalak száma	410 194	55 774	175 215	50 096	129 917	821 196	200 %

* Állapot a Történeti Hivatal megszüntetésekor, 2002 végén.

** Növekmény 2003–2006 folyamán a Történeti Levéltárban

*** Egyes nevek többször is szerepelhetnek ugyanazon dossziékban.

Az Nemzeti Kulturális Alap (Levéltári Kollégiuma) anyagi támogatásával, az Arcanum Kft. közreműködésével elkészült DVD kiadványként a Történeti Levéltár levéltárismertetője, ami az érdeklődők számára lehetővé teszi az általunk őrzött iratok, képi dokumentumok, egykori állambiztonsági oktatófilmek, továbbá az intézményi archiváriusi munka eddigi hozadékának közelebbi megismerését.

VI. A tudományos feldolgozó munka

A Történeti Levéltárban a tudományos tevékenység továbbra is a 2005-ben elfogadott középtávú kutatási koncepció alapján folyt. A 2006-os évben a Levéltár alaptevékenységét segítő, támogató könyvtári és dokumentációs feladatok megvalósítása mellett kiemelt tevékenységünk volt az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójának méltó megemlékezéseiben való részvétel. Ezekről a beszámoló elején már számot adtunk.

A történettudományi kutatások középpontjában a Rákosi- és Kádár-korszak államvédelmi/állambiztonsági szerveinek intézménytörténeti és archontológiai jellemzőinek kutatása, feltárása állt. Megtörtént az adatok rendszerezése, amelynek eredménye egy kb. kétezer nevet tartalmazó archontológiai lista, amiből 265 egykori hivatásos államvédelmi-állambiztonsági alkalmazott pályafutását rekonstruáltuk az eddig őrizetünkbe került iratokból. Befejeződött az állambiztonsági vonatkozású memoárirodalom archontológiai szempontú áttanulmányozása. A *Szabad Nép* államvédelmi szempontú feltárásának folytatásaként, belső kutatási segédletként elkészült a *Népszabadság* 1957–1960. évi számainak a Levéltár kutatási profiljának megfelelő feldolgozása. Folytatódott a kutatás és anyaggyűjtés az MSZMP vezető testületeinek az állambiztonsággal kapcsolatos irataiban, valamint a BM Kollégium és az országos értekezletek anyagaiban. Kiemelt kutatási program a katonai titkosszolgálatok, így az MNVK 2. és a BM IV. Csoportfőnökség irategyütteseinek számbavétele és feltárása. Mindezek a következő években elkészülő állambiztonság-történeti dokumentumgyűjtemények, illetve kézikönyvek – alap kutatások körébe sorolható – háttéranyagaiként szolgálnak.

A Könyvtár folyamatosan biztosította mind a belső munkatársak, mind pedig a külső kutatók igényeinek kielégítését. A rendeltetésszerű használatból adódó tájékoztató, regisztráló tevékenység folyamatos volt. A könyvtári állomány 308 kötettel gyarapodott, s egyidejűleg folytatódott a leltározott könyvállomány Szirén programmal történő feldolgozása.

Elkészült a Történeti Levéltár kezelésében levő dokumentációs és fénykép-anyagok új nyilvántartási listája.

A 2006. év végére létrejött a Levéltár negyedéves internetes folyóirata, a *Betekintő* (www.betekinto.hu), amely alapvetően forrásközlései által nyújt lehetőséget az államvédelem/állambiztonság témája iránt érdeklődőknek, ismereteik bővítésére.

(A tudományos feldolgozó munka 2006. évi tárgyasult hozadékát – kiadványok, konferenciák, kiállítások – már részletesen előszámláltuk a beszámoló bevezetésében, mivel azok zöme az 1956. évi magyarországi forradalom és szabadságharc 50. évfordulójához kapcsolódott. További tájékozódást nyújt erről a Levéltár munkatársainak mellékelt publikációs jegyzéke.)

VII. Gazdálkodás

A Történeti Levéltár 2006. évre jóváhagyott költségvetésének kiadási előirányzata 696 millió forint, a támogatás mértéke 693 millió forint, a tervezett bevételi előirányzata 3 millió forint volt. A módosított támogatási előirányzat 693,2 millió forint, a teljesítés 693,2 millió forint. A Történeti Levéltár 0,2 millió forint támogatást kapott OTKA pályázat elnyeréséből.

A *személyi juttatás* eredeti előirányzata 399,5 millió forint, a módosított előirányzat 403,1 millió forint, a teljesítés 400,9 millió forint volt. A növekedésre a fedezetet az előző évi kötelezettség-vállalással terhelt maradvány (0,5 millió forint), az NKA pályázatra elnyert összeg (0,4 millió forint), valamint a többletbevételből saját hatáskörben személyi juttatásra átcsoportosított 2,7 millió forint biztosította.

A *munkaadókat terhelő járulékok* eredeti előirányzata 123,4 millió forint, a módosított előirányzat 128,3 millió forint, a felhasználás 121,2 millió forint volt. Az előirányzat növekedésének alapja a kötelezettségvállalással terhelt előző évi maradvány (3,9 millió forint), NKA pályázaton elnyert támogatás (0,1 millió forint), valamint a többletbevételből átcsoportosított 0,9 millió forint volt, amelyek fedezetet biztosítottak a személyi juttatás növekedésének járulékaire. A kötelező maradványképzés a járulékokból 7,2 millió forint, amelyből kötelezettségvállalással terhelt 5,3 millió Ft.

A *dologi kiadások* eredeti előirányzata 122,4 millió forint, módosított előirányzata 139,0 millió forint volt. A teljesítés 139,0 millió forint. Átcsoportosítás történt a kötelezettség-vállalással terhelt előirányzat maradványból (7,3 millió forint), NKA pályázatból (1,9 millió forint). Az előirányzatot növelte az OTKA pályázattal elnyert 0,2 millió forint, a kötelezettség vállalással nem terhelt előirányzat maradvány (11,9 millió forint), valamint a többletbevételből ide átcsoportosított 0,7 millió forint. Saját hatáskörben beruházási kiadá-

sokra 5,4 millió forintot csoportosítottunk át. A 2005. évben keletkezett kötelezettségvállalással nem terhelt előirányzat maradványát (11,9 millió forint) a fejezet részére az év során a Történeti Levéltár átutalta.

A dologi kiadások teljesítésekor a működéshez szükséges szolgáltatások ár-emelkedésével kellett számolni. Ennek ellensúlyozása céljából az üzemeltetési költségek csökkentése érdekében további takarékosági intézkedéseket vezetünk be. A telefonszámla csökkenését eredményezte a személyes használatú kódszámrendszer bevezetése és a személyenkénti összeghatár meghatározása. Folytattuk a nyílászárók hőszigetelését. Új fénymásolókat vásároltunk, amely kihatott a karbantartás, kisjavítás kiadásainak csökkenésére.

Az intézményi beruházási kiadások eredeti előirányzata 36,7 millió forint, módosított előirányzata 71,6 millió forint, amelyből a felhasználás 43,9 millió forint volt. A beruházási többletek fedezete a kötelezettség-vállalással terhelt előirányzat maradvány (17,5 millió forint), 2 db személygépkocsi eladása (4,9 millió forint), a többletbevételből ezen előirányzatra átcsoportosított 0,5 millió forint, a lakáskölcsön visszatérüléséből származó 6,6 millió forint, valamint a dologi kiadásokból történt átcsoportosítás (5,4 millió forint) volt.

Beruházás keretében új, nagyteljesítményű fénymásolókat, számítástechnikai eszközöket és bútorokat vásároltunk. A beruházás maradványa 27,7 millió forint, amelyből a 2106/2006 (VI.15) Korm. határozat előírásának megfelelően zárolás címen 5 millió forint került elkülönítésre. A szerződéssel alátámasztott kötelező maradványból informatikai szervert vásároltunk 22,7 millió forint értékben. A beszámoló évkörében két személygépkocsi cseréjére került sor.

A felújítási kiadások eredeti előirányzata 10,0 millió forint, a módosított előirányzata 10,2 millió forint volt, amelyből 8,2 millió forint került felhasználásra. 2006. évben felújítottuk az I. emeleti munkaszobák ablakait és a folyosói ablakokat, továbbá a földszint belső udvarra néző részén az ajtókat, ablakokat.

A 2106/2006. (VI.15) Korm. határozatnak megfelelően 2 millió forint került elkülönítésre zárolás címen.

Felhalmozási célú támogatási kölcsön nyújtás államháztartáson kívülre (lakáskölcsön) eredeti előirányzata 4 millió forint, amelyből a felhasználás 3,5 millió forint volt.

Bevételek eredeti előirányzata 3 millió forint, a módosított előirányzat 21,8 millió forint, a teljesítés 22,1 millió forint volt.

A növekedés intézményi működési bevételből (4,9 millió forint), felhalmozási és tőke jellegű bevétel gépkocsi eladásból (4,9 millió forint), NKA pályázatból (2,4 millió forint), valamint lakáskölcsön visszatérüléséből (6,6 millió forint) tevődik össze. A Levéltárnak behajthatatlan követelése nem volt.

A Történeti Levéltár munkatársainak válogatott publikációs jegyzéke, 2006

BANK BARBARA

A svábok megpróbáltatásai 1945–1953 között. In: *Háztörténetek – A dunántúli németek kulturális jellemzői*. Szerk.: Márkusné Vörös Hajnalka, Mészáros Veronika. Veszprém, Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság, 2006. 309–322. o. Kiadása német nyelven (Hrsg.: Tünde Radek, Anikó Szilágyi): Schicksalsprüfungen der Schwaben zwischen 1945 und 1953. In: *Hausgeschichten – Studien zur ungarndeutschen Kultur in Transdanubien*. Veszprém, Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság, 2006. 119–132.

„Aki nincs velünk, az ellenünk van!” – kitelepítő táborok Magyarországon 1950–1953. In: *Hortobágyi kényszermunkatáborok 1950–1953 között*. Bp., Konrad Adenauer Alapítvány, 2006. 13–25. o.

Az 1956-os forradalom Sopronban. (Tóth Imrével közösen) *Soproni Szemle*, 2006/3. 249–281. o.

Mosonmagyaróvár, 1956. október: a forradalom hetének eseményei. (Szabó Róberttel közösen) In: *Mosonmagyaróvár 1956*. Szerk.: Lukácsi Zoltán, Vajk Ádám. Győr, Egyházmegyei Levéltár, 2006. 9–26. o.

Néhány tisztázatlan kérdés a mosonmagyaróvári sortűzzel és a Dudás perrel kapcsolatban. In: *Mosonmagyaróvár 1956*. Uo. 51–62. o.

BARÁTH MAGDOLNA

A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának jegyzőkönyvei 1957. július 2. – december 28. (Szerk., jegyz., bev. Feitl Istvánnal közösen). Magyar Országos Levéltár kiadása. Bp., Napvilág, 2006. 1136 o.

A snagovi foglyok. Nagy Imre és társai Romániában. Iratok. (Összeáll., bev., jegyz. Sipos Leventével közösen) Bp., Napvilág Kiadó – Magyar Országos Levéltár, 464 + 16 o.

Sub clausula 1956. Dokumentumok a forradalom történetéhez. (Összeáll. és jegyz.) Szerk.: Gecsényi Lajos és Máthé Gábor, a névmutatót készítette: Katona Csaba, Bp., Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2006. 764 o.

Krónika, 1956. (Társszerző) Főszerk.: Izsák Lajos, a kötetet szerk.: Stemler Gula Bp., Kossuth Kiadó – Tekintet Alapítvány, 2006. 256 o.

Gerő Ernő és Nagy Imre vitája, 1947–1949. In: *1956 és a magyar agrártársadalom.* Szerk.: Estók János. Bp., Magyar Mezőgazdasági Múzeum, 2006. 67–80. o.

Szovjet kézi vezérlés az első Nagy Imre kormány idején. In: *Nagy Imre és kora. Tanulmányok, forrásközlések IV.* Szerk.: Sipos Levente. Bp., Nagy Imre Alapítvány, 2006. 153–180. o.

A XX. kongresszus után. In: *1956 okai, jelentősége és következményei.* Szerk.: Pál Lajos és Romsics Ignác; az Előszót Gecsényi Lajos, a Bevezetőt Romsics Ignác írta. Bp., Magyar Történelmi Társulat, 2006. 57–80. o.

Rákosiék és a XX. kongresszus. *História, 2006/2., 24. o.*

Hruscsov titkos beszéde. Az SZKP XX. kongresszusának zárt ülése. *Rubicon, 2006/2–3., 8–9. o.*

Az SZKP XX. kongresszusa a legújabb orosz szakirodalom tükrében. *Múltunk, 2006/2., 177–200. o.*

Szovjet dokumentum Kádár Jánosnak és Marosán Györgynek az SZKP vezetőivel folytatott 1957. szeptember 25-i megbeszéléséről. *Századok, 2006/5., 1289–1304. o.*

Az ÁVH. *História, 2006/6–7., 30. o.*

A szocialista tábor és a Szovjetunió. *História, 2006/6–7., 69–73. o.*

Korlátozott szuverenitás. Szovjet politikai kontroll a katonai intervenció után. *Rubicon, 2006/9. 46–53. o.*

CSEH GERGŐ BENDEGÚZ

Állambiztonsági iratok digitalizálása. In: *Magyar Levéltárosok Egyesülete 2004. évi vándorgyűlése.* (Piliscsaba, 2004. október 26–28.) Szerk.: Takács Edit. Bp., Magyar Levéltárosok Egyesülete, 2006. 106–113. o.

Állományvédelmi problémák az állambiztonsági iratok kezelésében. In: *Magyar Levéltárosok Egyesülete 2004. évi vándorgyűlése.* Uo. 155–163.

Az állambiztonsági iratok pusztulása 1956-ban (Forrásközlés). *Levéltári Szemle, 2006/3., 3–15. o.*

GYARMATI GYÖRGY

A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953–1956. Harmadik kötet. (Sajtó alá rendezés, szerkesztés S. Varga Katalinnal). A sorozat befejező része, két kötetben: az 1956. január 18. és 1956. május 4., továbbá az 1956. május 21. és 1956. október 15. közötti ülések) Az irategyütteseket összeállította: Kajári Erzsébet. Bp. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2006. 524+484 oldal /Állambiztonsági Történeti Tár. I., Forráskiadványok/

Vác '56. Vác 1956-ban és a megtorlás időszakában. Forrásgyűjtemény. I-II. kötet. (Közread. Böőr Lászlóval és Horváth M. Ferencsel közösen) Vác, Vác Város Levéltára, 2006. 1178 o. /Váci Történelmi Tár/

Váci krónika az 1956-os forradalomról. (Bevezető tanulmány) In: *Vác '56. Vác 1956-ban és a megtorlás időszakában. Forrásgyűjtemény. I. kötet.* Uo. 41–81. o.

Magyarország története 1956-tól 2000-ig. In: *A magyarság története. (Pannon enciklopédia).* Második kiadás. Főszerk.: Kuczka Péter, szerk.: Pávai Patak Márta, Száraz M. György Bp., Urbis Kiadó, 2006. 342–376. o.

Vámunió, föderáció – új nagyhatalom? (Duna menti kisállamok „különbéke” víziói a második világháború után) *Korunk*, 2006/2. 18–32. o. Utánközlés: *Történelmünk a Kárpát-medencében. (1926–1956–2006.)* Szerk.: Kovács Kiss Gyöngy. Kolozsvár, Komp-Press Kiadó, 2006. 39–59. o.

Az élet tanítómestere? – Gondolatok 1956 soproni eseményei kapcsán. *Soproni Szemle*, 2006/3., 243–248. o.

A robbanást gerjesztő motívumok Magyarországon, 1956 őszén. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle*, 2006/4., 399–405. o.

Töprengések 1956 októberéről. *Múltunk*, 2006/4., 46–60. o.

Kossuth-címeres forradalom 1956-ban. (Rövidített változat) *Új Holnap*, 2006/5–6., 4–14. o.

A „fasiszta csőcselék” legendája. *Rubicon*, 2006/9., 72–73. o.

Kossuth-címeres forradalom 1956-ban. *2000*, 2006/10. 13–25. o.

Hungary's Parliament. One Hundred and Fifty Years of Eminence (with Dániel Szabó). In: *The Hungarian National Assembly.* [Ed. by István Selley] Bp., Office of the National Assembly, 2006. p. 9–26.

Die Geschichte der Staatssicherheitsbehörde (ÁVH) vor 1956. *Europäische Rundschau*, 2006/3. S. 21–34.

Les causes de l'explosion en Hongrie en 1956. *Matériaux pour l'histoire de notre temps* (Budapest 1956 au prisme des nouvelles sources. Nanterre, BDIC), Juillet-Septembre 2006 – N°83, p. 29–39.

KRAHULCSÁN ZSOLT

A politikai rendőrség pártellenőrzése (1945–1958) *Századok*, 2006/5., 1123–1148. o.

MÜLLER ROLF

Fényképek 1956. (Írta és összeáll. Sümegi Györggyel közösen) Bp., Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2006. 119 + XXXI o.

OKVÁTH IMRE

A magyar hadsereg háborús haditervei, 1948–1962. *Hadtörténelmi Közlemények*, 2006/1., 34–53. o.

„*A dolgozó népet szolgálom!*”. Forráskiadvány a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból, 1957–1972. (Bevezető tanulmány) Szerk. és a jegyz. Ehrenberger Róbert, vál. és sajtó alá rend. Ehrenberger Róbert, Laczovics Erika, Solymosi József. Bp., Múlttal a Jövőért Alapítvány – Hadtörténelmi Levéltár, 2006. 306 o.

ORGOVÁNYI ISTVÁN

Az 1956-os forradalom és szabadságharc Bács-Kiskun megyei forrásai. (Vál., bev., jegyz.) Szerk.: Tóth Ágnes és Tánczos-Szabó Ágota. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, 2006. 538 o. /Forrásközlemények X./

Az 1956-os forradalom és szabadságharc Tolna megyében. In: *A vidék forradalma. II. kötet.* Szerk.: Szakolczai Attila. Bp., 1956-os Intézet – Budapest Főváros Levéltára, 2006. 360–395. o.

Buffer Zone at the Southern Border: The Southern Border Zone between 1948 and 1956. In: *National and Ethnic Minorities in Hungary 1920-2001.* Ed. by Ágnes Tóth, transl. by Nora Arato. Social Science Monographs, Boulder, Colorado. Atlantic Research and Publications, Inc. Highland Lakes, New Jersey, 2005. [2006.] p. 313–354. /East European Monographs/

PALASIK MÁRIA

A műegyetemisták odüsszeiája 1944–1946. Bp., Műegyetem Kiadó, 2006. 263 o.

Krónika, 1956. (Társszerző) Főszerk.: Izsák Lajos, szerk.: Stemler Gyula. Bp., Tekintet Alapítvány – Kossuth Kiadó, 2006. 256 o.

Új nőideál. A nő helye az ötvenes években. *História*, 2006/6–7., 39–41. o.

Férfiak forradalma? Emancipáló ősz? *Rubicon*, 2006/9., 22–25. o.

A forradalom előestéi a Műegyetemen. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle*, 2006/4., 415–424. o.

Kényes kérdések? *Múltunk*, 2006/4., 77–82. o.

PAPP ISTVÁN

Az elveszett reformkor. *Kommentár*, 2006/2., 46–54. o.

A Sztrókey-ügy. *Kommentár*, 2006/3., 109–113. o.

Műltfeldolgozás és történetírás az „ügnökkérdés” kapcsán. Kerekasztal-beszélgetés. (Résztevők: Kenedi János, Varga László, Papp István; hozzászólók: Granasztói György, Stefano Bottoni, A. Gergely András; vitavezető: Kovács Éva.) A Teleki László Intézet 2006. szeptember 28-án tartott konferenciáján elhangzott beszélgetés szerkesztett változata. *Régió*, 2006/4., 5–27. o.

„...én, aki egész életemben a nép ügyéért harcoltam.” Egy középosztálybeli életút a század viharában: Fitos Vilmos (1913–2000). *Hitel*, 2006/8., 72–77. o.

S. VARGA KATALIN

A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953–1956. Harmadik kötet. (Sajtó alá rendezés, szerkesztés Gyarmati Györggyel). A sorozat befejező része, két kötetben: az 1956. január 18. és 1956. május 4., továbbá az 1956. május 21. és 1956. október 15. közötti ülések) Az irategyütteseket összeállította: Kajári Erzsébet. Bp. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2006. 524+484 oldal /Állambiztonsági Történeti Tár. I., Forráskiadványok/

SÜMEGI GYÖRGY

1956 Képtára (Gyorsjelentés). Bp., L'Harmattan Kiadó, 2006. 98 + 32 o.

Fényképek 1956. (Írta és összeáll. Müller Rolffal közösen) Bp., Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2006. 119 + XXXI o.

Naplók, interjúk '56-ról. (Szerk., összeáll.) Bp., Enciklopédia Kiadó, 2006. 232 o.

Válogatás 1956 képeiből. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle*, 2006/4. 527–528. o.

TAKÁCS TIBOR

A városi elit Nyíregyházán a 20. század első felében. *Századok*, 2006/1., 25–77. o.

Pest megye. (Böör Lászlóval közösen) In: *A vidék forradalma II*. Szerk.: Szokolczai Attila. Bp., 1956-os Intézet – Budapest Főváros Levéltára, 2006. 257–321. o.

Városfejlesztés Nyíregyházán. Elképzelések és a gyakorlat a 20. század első felében. In: *Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltári Évkönyv XVII*. Szerk.: Galambos Sándor – Kujbusné Mecsei Éva. Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Levéltára, 2006. 173–190. o.

A Történeti Levéltár kiadványai

A Történeti Hivatal Évkönyve (Trezor 1.)

Sorozatszerkesztő Kónyáné Kutrucz Katalin

A kötetet szerkesztette Gyarmati György

Bp., Történeti Hivatal, 1999., 312 oldal

Államvédelem a Rákosi-korszakban

Tanulmányok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről

Közelmúltunk hagyatéka sorozat

Sorozatszerkesztő Gyarmati György

A kötetet szerkesztette Gyarmati György

Bp., Történeti Hivatal, 2000., 366 oldal

Katonai perek a kommunista diktatúra időszakában 1945–1958

Tanulmányok a fegyveres testületek tagjai elleni megtorlásokról a hidegháború kezdeti időszakában

Közelmúltunk hagyatéka sorozat

Sorozatszerkesztő Gyarmati György

A kötetet szerkesztette Okváth Imre

Bp., Történeti Hivatal, 2001., 354 oldal

A Történeti Hivatal Évkönyve (Trezor 2.)

Sorozatszerkesztő Kónyáné Kutrucz Katalin

A kötetet szerkesztette Gyarmati György

Bp., Történeti Hivatal, 2002., 414 oldal

A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953–1956

(Az 1953. július 28. és az 1954. június 22. közötti ülések)

Az irategyütteseket összeállította Kajári Erzsébet

A kötetet szerkesztette Gyarmati György – S. Varga Katalin

Első kötet, Bp., Történeti Levéltár, 2001., 880 oldal

/Állambiztonsági Történeti Tár. I., Forráskiadványok/

Az átmenet évkönyve (Trezor 3.)

Sorozatszerkesztő Kónyáné Kutrucz Katalin

A kötetet szerkesztette Gyarmati György

A szerkesztésben közreműködtek Cseh Gergő Bendegúz,

Petrikné Vámos Ida, Tóth Eszter

Bp. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2004. 424 oldal

A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953–1956

(A sorozat második része, két kötetben: az 1954. július 13. és az 1955. április 8., illetve az 1955. április 13. és 1955. december 9. közötti ülések)

Az irategyütteseket összeállította Kajári Erzsébet

A köteteket szerkesztette Gyarmati György – S. Varga Katalin

Bp. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2005., 491+ 568 oldal
/Állambiztonsági Történeti Tár. I., Forráskiadványok/

Európai Kulturális Fórum és ellenfórum

Budapest, 1985

Közelmúltunk hagyatéka sorozat

Sorozatszerkesztő Gyarmati György

A dokumentumokat válogatta, a bevezetőt, a jegyzeteket írta: Müller Rolf

A kötet összeállításában közreműködött Krauhulcsán Zsolt

Bp., Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2005., 304 oldal

A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953–1956

(A sorozat befejező része, két kötetben: az 1956. január 18. és 1956. május 4., illetve az 1956. május 21. és 1956. október 15. közötti ülések)

Az irategyütteseket összeállította Kajári Erzsébet

A köteteket szerkesztette Gyarmati György – S. Varga Katalin

Bp. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2006., 524+484 oldal
/Állambiztonsági Történeti Tár. I., Forráskiadványok/

Fényképek 1956

Írta és összeállította Müller Rolf, Sümegi György

Bp., Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2006., 119+31 oldal

Más intézményekkel közös kiadványok

Gyarmati György: *A politikai rendőrség története Magyarországon a Rákosi-korszakban*

Pécs, Pécsi Tudományegyetem, Történelem Doktori Program – Történeti Hivatal, 2002. 68 oldal (magyar és német nyelven)

Eörsi László: *A Széna tériek, 1956*

Bp., 1956-os Intézet – Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2004. 370 oldal

TÖRTÉNETI LEVÉLTÁR

1067 BUDAPEST, EÖTVÖS U. 7.

TELEFON: (1) 478-6020

FAX: (1) 478-6036

E-MAIL: info@abtl.hu

HONLAP: www.abtl.hu

POSTACÍM: 1369 Budapest Pf. 367.

ÜGYFÉLSZOLGÁLAT

TELEFON: (1) 478-6025

ÜGYFÉLFOGADÁSI IDŐ

HÉTFŐ, SZERDA, CSÜTÖRTÖK: 9–12, 13–16

KEDD: 10–12, 13–18

PÉNTEK: 9–12

A KUTATÓTEREM NYITVATARTÁSA

HÉTFŐ, SZERDA: 9–16

KEDD, CSÜTÖRTÖK: 10–18

Felelős kiadó:
GYARMATI GYÖRGY
főigazgató

1369 Budapest, Pf. 367.
www.abtl.hu

Nyomdai előkészítés:
Arcus Stúdió, Vác

Nyomdai kivitelezés:
Nalors Grafika Kft., Vác